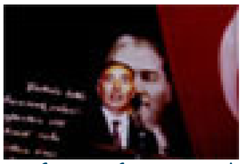
Modern Türklük
Araştırmaları Dergisi
Cilt 2, Sayı 4 (Aralık 2005)
Mak. #55, ss. 88-120

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Prof.Dr. Muharrem Ergin'e

Ali Şir Nevayi – Sirācü'l-Müslimīn 1

(Giriş - Karşılaştırmalı Metin)

Tanju Oral Seyhan

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

ÖZET

213 beyit hacminde manzum bir akaid risalesi olan Sirācü'l-Müslimīn, Nevayi'nin zaten bilinen güçlü edebî kişiliğini ortaya koymada katkıda bulunmamakla birlikte, 1. Üzerinde pek durulmayan Hace Ubeydullah Ahrar ile olan münasebetini Nesāyimü'l-Mahabbe'den sonra tekrar vurgulaması, 2. Diğer dinî-ahlâkî eserleri yanı sıra salat konusunda da Ahrar'a olan borcunu yerine getirmek amacıyla kalem oynattığını ve bu vesile ile dönemin Türkçe dinî terimlerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Eser üzerinde yapılan bu birinci çalışmanın Giriş bölümünde Türkçede dinî eser yazma geleneği, ortaya konulan belli başlı eserler ve Nevayi'nin din yönü, özellikle Nakşibendîlik tarikatı olan ilişkisi üzerinde durulduktan sonra eserin muhtevası ortaya konmuştur. 2. bölümde de Sirâcü'l-Müslimîn'in karşılaştırmalı metni verilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Ali Şir Nevayi, Ubeydullah Ahrar, Sirâcü'l-Müslimîn

ABSTRACT

The book titled Sirācü'l-Müslimīn, which consists of 213 couplets written by Nevayi in rhyme and meter as a catechism. We hereby emphasis two important points of this work, 1. Relationship between Nevayi and Hace Ubeydullah Ahrar are stressed again after his work titled Nesāyimü'l-Mahabbe, 2. Nevayi was also studied on ritual prayer for Ahrar among his other religious and ethic works and the book has consisted of Turkish religious terminology for that period. This is the first study on that book, in the first chapter the matters such as religious work tradition in Turkish literature, main works created in this field and religious aspect of Nevayi and role of Nakshibendi order in his art and it has been given content of the work in this chapter as well. The text of Sirācü'l-

Müslimīn with edition critique is given in the second chapter.
KEY WORDS
Ali Şir Nevayi, Ubeydullah Ahrar, Sirācü'l-Müslimīn

Giriş

1. 1. Orta Asya'da Dinî Eserler Yazma Geleneği

Türk dil ve edebiyatında dinî eserler önemli bir yer oluşturmaktadır. Eski Türkçe döneminden itibaren Uygur, Karahanlı, Harezm, Çağatay v.b. olmak üzere din değişikliklerine paralel olarak bu sahada eserler yazımı bir gelenek hâline gelmiş, hem dinî-şerî hem de dinî-tasavvufî sahada Türkçenin hemen her sahasında telif veya tercüme eserler verilmiştir. İslâm halkasına girişle de öncelikle tercüme daha sonra da telif çalışmaları artmış, Kuran çeviri ve tefsirleri yapılmış, fıkıh kitapları ve özellikle ibadetle ilgili uygulama kitapları ortaya konmuştur. Bunlar arasında iman, itikad ve ibadetle ilgili olanlar önemli bir yer tutar[1]. "İbadet kitapları, temizlik, abdest, namaz, zekat, oruç ve haccın koşullarını ve yöntemlerini öğretir. Bunlar arasında en önemli ve geniş olanı 'salat' konusudur. Salat ile ilgili ayrı eserler kaleme alınmıştır ya da yazılan ibadet kitaplarının salat bölümü yaygınlaşmıştır." (Levend 1972: 76).

Klâsik Çağatay Türkçesi devamında da özellikle devlet eliyle yürütülen bir din politikası sonucu başta hanlar bu tür eserler ortaya koymuşlardır (Babür Şah - Mübeyyen; Şeybani Han - Risale-i Maarif; Ubeydullah Han - Terceme-i Ḳavāʿid-i Ḳur'ān ve Fevāʿidü'l-Furḳān, Mesā'ilü's-salât v.b.). Bunların bir kısmı ilmî nitelik taşır, bir kısmı da halk için yazılmış bir nevî kılavuz eser hüviyetindedir ve sade bir dille kaleme alınmış olup yazıldığı bölgenin konuşma dili özelliklerini aksettirirler; bu yönleri ile edebî değerleri olmamasına karşın öncelikle ibadet dili olarak Türkçenin kullanılışı ve kültür tarihi açısından önemlidirler.

Dinî eserler mensur ya da çoklukla manzum olarak düzenlenmiştir. "Dinî eserlerin manzum olarak kaleme alınmasının asıl mühim sebeplerinden biri veya birincisi, tâlimî (didaktik) olmak maksadıyla ilgilidir. Bu nev'î eserlerin bir kısmı, tedris gayesiyle yazıldığından, ezberlenmesi istendiğinden; nazmın, okunma ve ezberlenme kolaylığı ile herhâlde mûsıkî ciheti de dikkate alınarak bir çok manzum eserler yazılmıştır." (Çelebioğlu 1983: 155).

[1] Türk Edebiyatında yazılan din konulu eserlerle ilgili olarak ayrıntılı bilgi için Levend 1972 ve Çelebioğlu 1983'e bakılabilir.

1.2. Çağatay Türkçesi Sahasında Meydana Gelen Dinî-mistik Hareketler ve Ortaya Konulan Eserler

1.2.1. Dinî-mistik Hareketler

Dinî-mistik edebiyatın gelişmesi, din değişiklikleri, dinî ve tasavvufî hareketlerin güçlenmesi ve yayılması ile ilişkilidir. İslâmiyet halkasına girdikten sonra Türkistan'da XII. yüzyıldan itibaren Yesevî, Kâdirî ve Kübrevî, XIV. yüzyıldan sonra da Nakşibendî[2] tarikatları etkili olmağa başlamıştır. Bu silsilelerden gelen şeyhler giderek etkilerini artırırlar ve özellikle de XV. yüzyıldan itibaren ekonomik ve politik hayatta hanların kendilerine intisabını sağlayarak nüfuzlarını genişletirler. Şeybanilerle de bu ortak bir idareye dönüşür; Özbek hanları tek bir şeyhden ziyaden belirli şeyhlere bağlılık göstermektedir.

Çağatay sahasında artık dinî-mistik edebiyatta yer bulan bilhassa öğretici nitelik taşıyan eserler yazma geleneği oluşmuştur. Timürlüler arasında Yesevîlik, Özbekler arasında da Nakşibendîlik hızla yayılıp Türk halklarının çoğunu nüfuzu altına alarak etkilemiştir. Ahmed Yesevî'nin hikmetleri dilden dile dolaşmış ve yazıya geçirilmişir. Yesevîlik ile Nakşibendîlik bir arada halkı etkisi altına almıştır.

Bahaeddin Nakşbend'in ölümünden sonra onun faaliyetlerini sohbetlerle Alaeddin Atar, Mevlânâ Yâkub Çerhî, Muhammed Parsâ, Ubeydullah Ahrar, ve Molla Abdullah-ı İlahî, Abdurrahman Camî sürdürmüşlerdir. Yakup Çerhî, Muhammed Parsâ, Ubeydullah Ahrar'ın faaliyetleri neticesinde Timür hanedanı ve Özbekler üzerinde büyük bir nüfuz kurarak Orta Asya'da güçlenmiştir. Muhammed Parsâ ile Ubeydullah Ahrar dinî ve siyasî alanda da etkili olmuş, devlet adamlarıyla samimi dostluk kurulmasını sağlamışlardır. Nakşibendîlik daha ziyade şehir ve kasabalarda, Bahaeddin Nakşbend ile Maveraünnehir'de Buhara, Semerkand, Taşkent ve Merv gibi kültür merkezlerinde taraftar bulmuştur.

Nakşibendîliğin ortaya çıkıp yayıldığı dönemlerde Hindistan'a hâkim olan Timür Han ve Babür Şah imparatorlukları Sünnî İslâm inancını benimsemişlerdir (Alpargu 2002: 554).

İslâm padişahlarının tarikatların nüfuzlu kişilerini korumaları, yeni yeni hangâhların meydana gelişi dinî-mistik edebiyatın gelişmesine yol açmıştır. Çağatay sahasında bu süreçte Timür Han, Ahmed Yesevî'nin kabrini yaptırmıştır.

Ebu Said Mirza (861-873~875 /1451-1469) döneminde, sosyal ve ekonomik olarak adem-i merkezî yapı güçlenmiş, soyurgal gibi toprak ihsanları artmış, yerel ve kentsel hayatın temsilcileri olan meşayih, özellikle Nasireddin Hoca Ubeydullah Ahrar (1404-

---

[2] Nakşibendîliğin Türkistan'da yayılması ile ilgili çeşitli kaynaklar yanı sıra Bardakçı (2002: 552-554)'e bakılabilir.

1490) liderliğinde Semerkant'ta, politik ve ekonomik hayatta önemli rol oynamaya başlamıştır. Ebu Said'in ölümünden sonra onun oğulları zamanında da bu eğilim güçlenerek devam etmiştir" (Kılıç 1999: 79). Ebu Said Mirza, Hoca Ahrar'a samimiyetle bağlanmıştır. Son Timürlülerin (Hüseyn-i Baykara, Babür Şah) hâkimiyeti altındaki önemli merkezlerde de tarikat şeyhleri faaliyetlerini çok yönlü olarak devam ettirirler.

İlk Özbek hanlarından Şeybani Han ve Ubeydullah Han hem Nakşibendîliğe intisap etmiş, hem de Yesevîlik etkisinde kalmışlardır. Bu silsiledeki hükümdarlar bir yandan kendileri dinî ve dinî-mistik eserler ortaya koymuş diğer yandan da etrafındakileri bu yolda çalışmaya teşvik etmişlerdir. Bu vesile ile kâtibler, hattatlar Kuran ve başka kitapları Çağataycaya tercüme etmiş, din ulemaları şeyhlerin eserleri ve rivayetlerini toplayıp yazarak, evliya tezkireleri düzenlemişlerdir. Bunlar da mescid ve hangâhlarda, medreselerde okutulmuştur.

Şeybani'den itibaren yerel ve yerleşik kökenli politik ve kültürel unsurlarla sufî şeyhler ve ulema ile yakınlık kurma faaliyetleri başlar ve gittikçe yoğunlaşır; ancak Özbek hanları için tek bir tarikate bağlanmaktan çok, farklı silsilelerden gelen belirli şeyhlere bağlılık söz konusudur. (Kılıç 1999: 246-7). Böylelikle (ekonomik olarak da güçlü olan) sufî tarikatlar etkisinde ortak bir politika oluşturulur. Özbekler, Sünnîlik mücadelesi vererek Safevîlere karşı Sünnî-Şiî mücadelesine girişmişlerdir. Bunun neticesinde baştaki şahlar sadece siyasî bir kimlik değil, aynı zamanda dinî lider kimliğini de taşımışlardır. "İmamü'z-zaman", "halifetü'r-rahman" ünvanları ile Sünnî İslâm dünyasının önderi olan Şibanî Han'ın üstlenmek istediği görevi ondan sonra Özbeklerin başına geçen hanlar da takip etmişlerdir (Aka 2002: 523-524). İyi bir din eğitiminden geçen Özbek hanları bu alanda kitap yazacak kadar konuya hâkim olmuşlardır.

1.2.2. Dinî Eserler

Kabûl edilen bir dinin tanınması, kurallarının bilinip doğru olarak uygulanması, yerleşip yaygınlaşması için din öğretisi kitaplarına ihtiyaç duyulmuş ve bunlarla ilgili eserler ortaya konmuştur. İslâm halkasına girişle de öncelikle tercüme daha sonra da telif çalışmaları başlamış, Kuran çeviri ve tefsirleri yapılmış, fıkıh kitapları ve özellikle ibadetle ilgili uygulama kitapları ortaya konmuştur.

Konu itibariyle eserler arasında temelde doğal bir denklik görülmektedir. İlmihâl kitaplarının özellikle namaz ile ilgili bölümü müstakil risaleler olarak düzenlenmiş ve çoklukla halk için, öğrenmeyi de kolaylaştırmak üzere manzum olarak yazılmıştır. Bu eserler muhtemelen Farsçadan tercüme edilmiş veya onlar örnek alınarak telif edilmiştir. Bunların bir kısmında ayrıntıya çok inilmeden esaslar üzerinde durulmuştur.

Dinî öğretiler için çeşitli dönemlerde farklı dillerde (Türkçe, Farsça ve Arapça) kitap ve risaleler yazılmıştır. Konu itibarı ile de aynılık gösterdiği için bunlardan hangilerinin telif, hangilerinin tercüme olduğu ve birbirine kaynaklık ettiği kesin olarak tespit edilememektedir. Bu sahada verilen belli başlı kaynaklar şunlardır:

Kur'an Tercümesi (Ata 2004), **Muînü'l-Mürîd** (Toparlı 1988), **Atebetü'l-Hakayık** (Arat 1992), **Nehcü'l-Ferâdis** (Eckmann 1995; Ata 1998), **Kısas-ı Rabguzî** (Ata 1997), **Miftâhü'l-adl** (Çetin1998); **Kitāb-ı Muḳaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerḳandī**, (Toparlı 1987); **Nām-ı Ḥaḳ** (Bodrogligeti 1983; Alışık 2002); **Mübeyyen –Babür Şah** (Oral Seyhan 2004), **Kur'an Tercümesi** (Muhtemelen Ubeydullah Han, Topkapı Sarayı Kütüphanesi:16), **Risâle-i Maârif** (Şeybani Han, Gülşen Seyhan Alışık tarafından yayına hazırlanmıştır), **Mesâilü's-salât** (Ubeydullah Han, Nuruosmaniye Kütüphanesi 5000), **Terceme-i Kavâ'idü'l-Kur'ân ve Fevâ'idü'l-Furkân** (Milli Kütüphane: Yz. A 4690) v.b.

2. Nevayi'nin Din ve Tasavvuf Yönü, Nakşibendîliğe İntisabı, Hace Ubeydullah Ahrar ile ilişkisi

Ali Şir Nevayi, Altınışık'ın da ayrıntıları ile belirttiği gibi ciddî bir din ve tasavvuf kültürüne sahiptir (2005: 234). Bizzat din ve ahlâk sahasında yazmış olduğu kitapları (Münâcât, Çihil Hadîs, Nazmü'l-Cevâhîr, Lisânü't-tayr, Mahbûbu'l-kulûb ve Sirâcü'l-Müslimîn) yanı sıra bunların dışındaki eserlerinde tasavvuf önemli bir yer tutmuş, hemen bütün yönleri ile işlenmiştir. Meclisinde daima tasavvuf erbabının yer aldığı Nevayi daha çocukluğunda Feridüddin Attar'ı okumuş, daha sonra intisap ettiği Nakşibendî tarikatının ulularının eserlerini özümsemiştir.

Ali Şir Nevayi Nakşibendî tarikatına 1476 yılında kendisine son derece güvendiği ve ölümü (898/1492) üzerine sarsılıp duygularını kaleme aldığı Hamsetü'l-mütehayyirîn adlı eserde belirttiği üzere yakın dostu mutasavvıf, şair Abdurrahman-ı Câmî'nin irşadı ile bağlanmıştır.

Nevayi'nin Ubeydullah Ahrar ile olan münasebetini 883/1478'de kaleme aldığı Nesâyimü'l-Mahabbe'de bizzat kendi ifadesinden öğrenmekteyiz: "Ḫᵛāce ʿUbeydu'llâh ḳuddise sırruhu... bu bî-biżâʿat- [26] nıñ fehmi ve idrâki andın ḳâṣır ve alarnıñ baʿżı ḥâlâtı ki bu ḥaḳîrġa mefhûm ve yaḳîn irdi aña şürûʿ ḳılıldı."(Eraslan 1979: 256), "Hace Ubeydullah, sırrı mübarek olsun, bu malûmatın anlaşılması ve idraki onun için az ve onların bu hakir tarafından anlaşılmış ve iyi bilinen bazı hâllerine başlandı."; ".. bu ḥaḳîr bile iltifâtları köp bar üçün vaḥy-âsâr ruḳʿaları bile müşerref ḳılıp işlerge me'mûr ḳılurlar irdi. Ol ruḳʿalarnı [13] muraḳḳaʿ yasap mücelled ḳılıp cedvel ve tekellüfât bile teberrük yosunı bile asrap min. Ümîdim ol ki alarnıñ bereketidin bu işniñ żevḳı ve ṭalebi [14] naṣîb bolġay." (Eraslan 1979: 257) "Bu hakir ile iltifatları çok olduğu için övgüye değer eserleri ile şereflendirip (bizi) işler için görevlendirirlerdi. O mektupları birleştirip

ciltleyerek cetvelleme çabası ile ve uğur sayarak korumaktayım."

Üzerinde çalışılan Sirâcü'l-Müslimîn adlı eserde de Ahrar ile olan bilgileri ve ilişkisini şu beyitlerde ifade etmektedir.

Ḫayālımda ʿaḳāyid kéldi nā-gāh
Bu maʿnīdin méni **şeyḫ** étti āgāh 24

Aklıma aniden akayid geldi, beni bu anlamda şeyh aydınlattı.

...

Maḳām u mevlidi **anıñ** Semerḳand
Ki nüzhet içredür firdevs-mānend 27

Onun (yani Şeyh'in) doğum yeri ve yurdu cennet gibi ferak Semerkant'(tır).

...

Köñül meyl eylep anıñ ḫidmetiġa
Müşerref ḳıldım özni ṣoḥbetiġa 29

Gönül ona hizmet etmeyi arzulayınca kendimi (Şeyh'in) sohbetiyle şereflendirdim.

Bolur érdi maʿānīdin güher-bāş
Söz esnāsıda bu nevʿ eyledi fāş 30

(O) manalardan cevher saçıcı olurdu, söz esnasında böyle ortaya koydu.

...

Revişde şiblī ve ẕü'n-nūnġa fāyık
ʿUbeydu'l-lāh dép atın ḫalāyık 32

Hizmetliler adına Ubeydullah dediği, tavırda aslan yavrusudur ve Yusuf peygamberin lâkabından üstündür.

Kim **ol**dur pişvā-yı ehl-i irşād
Bu irşād étti méndin eyleben yād 33

Ve doğru yolu gösterenin (de) önderi odur, beni anarak yol gösterdi.

3. Ali Şir Nevayi Dönemindeki Türkçe, Kullandığı Dil ve Dil Anlayışı

Orta Türkçe döneminde Türkçe, bilindiği üzere arkaik şekiller ve kelimeler, şivelere ait öğeler, alıntı unsurlar söz varlığı bakımından çok şekillilik sergiler. Göçlerle ortaya çıkan farklı etkileşimler ve yerleşimler sonucunda şiveler oluşmaya başlamıştır. Karahanlı, Harezm, Klâsik Çağatay ve devamında ortaya konulan eserlerde -özellikle

de halka hitaben yazılmış İslâmî metinlerde- yazı diline konuşma dilinde görülen arkaik şekil veya kelimelerin, ağızlara ait yerel unsurların girdiği gözlemlenmektedir. Bunlarla birlikte "... Millî dilin üstünlüğünü te'min için, Nevâ'î'nin sarfettiği büyük gayretler, Şeybanlı hanlarınca mechûl değildi ve onlar kendi temâyüllerine de uygun gelen bu hareketi himâye ve teşvik etmek ile, Nevâ'î'nin açtığı yolda belki biraz daha kuvvetli yürünmesini te'min etmiş oldular...." (Köprülü1972:162-3, 169, 170).

Türkçecilik, Türkçenin yazı dili hâline getirilmesi bilindiği üzere Timür Han ve Timürlüler döneminde başlamış, Nevayi ile sistemleştirilerek daha bir şuurlu akım durumuna gelmiştir. X. yüzyılda Dârî Farsça diye adlandırılan dilin Sâmânîler devrinde tek devlet dili olarak kullanılırdı. Gazneliler ve Selçuklular devrine kadar ve onların gittiği ülkelerde, Hindistan'ın kuzeyinde devlet dili ve edebî dil olarak Dârî Farsça İlim dili olarak da Arapça kullanılıyordu. Böyle bir dönemde Ali Şir Nevayi'nin, ortaya koyduğu hem edebî hem de ilmî eserlerde halk dilinin kaynaklarından da yararlanarak Türkçeyi bir ilim ve din dili olarak kullanışı, onların geniş bir okuyucu kitlesi tarafından anlaşılması son derece önemlidir.

4. Eser

4.1. Eserin Adı

Nevayi eserin adını şu beyitte açıklamaktadır:

Çü rūşen eyler islām ehli ẕātın,

Sirācü'l-müslimīn ḳoymış mén atın 211

Müslümanları aydınlatması için (kitabın) adını "Sirâcü'l-Müslimîn" koydum.

4.2. Eserin Yazılış Amacı

Baştan 38 beyiti *giriş* ve *kitāb nažmınıñ sebebi* bölümüdür. Bu bölümde Nevayi, Semerkand'da Hoca Ubeydullah'ın sohbetlerinde bulunduğunu, onun emriyle İslâm ehline, Türk ulusuna faydalı olma düşüncesiyle risaleyi yazdığını açıklar. Nevayi'nin salat manzumesinin, Babür'ün Mübeyyen adlı eserini müstakil bir fıkıh kitabı olması sebebi ile bir yana bırakacak olursak, kendisinden önce yazıldığı tahmin edilen Şeyh Şeref'in Mesailü's-Salat'ı ya da sonra yazılan Ubeydullah Han'ın Kitabü's-Salat'ı gibi çok ayrıntılı olmadığını söyleyebiliriz.

Ali Şir Nevayi, ömrünün son yıllarında 1499'da Hacca gitmek için Hüseyn-i Baykara'dan izin ister. Önce izin çıkmasına rağmen sonra kendisine olan ihtiyaç sebebi ile iptal edilir ve arzusunu yerine getiremez. Bu son yılda dinî eserlerinden Sirācü'l-müslimīn ile Sirācü'l-ḳulūb'u ortaya koyar. **Sirācü'l-müslimīn'**i yazmadaki amacının esere baktığımızda tam bir akaid kitabı yazmaktan öte bir borcu eda etmek

olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Nevayi'nin risalesini yazma sebebi ile ilgili beyitler:

Dédim kim eyleyin bir nüsḫa mesṭūr
Ki bolġay dīn ü İslām öyi maʿmūr 18

(Bunun üzerine) din ve islâm evinin mamur olması için bir makale yazayım, dedim.

...

Hem étkey mén burun şerḥ-i ʿaḳāyid
Ki İslām ehliġa bérgey fevāyid 20

Bu sebeple islâm ehline yararlı olması için önce (Allah'a) inanmayı açıklayayım.

Yana hem farż u hem vācib sünen hem
Né-kim ʿārıż bolur yaḫşı yaman hem 21

Yine farz, vacip ve sünneti iyisini engel oluşturabileceği için kötüsünü (açıklayayım).

...

Beyān ḳılġay-mén andaḳ rūşen ü pāk
Ki idrāk étkey anı **ḫayl-ı etrāk** 23

Öyle net ve sade açıklayayım ki onu Türk milleti anlasın.

Ḫayālımda ʿaḳāyid kéldi nā-gāh
Bu maʿnīdin méni şeyḫ étti āgāh 24

Aklıma aniden akayid geldi, beni bu anlamda şeyh aydınlattı.

....

Çü ḳıldı **Ḫ'āce'**niñ **emrini** taḳrīr
Ol érdi kim burunraḳ boldı taḥrīr 35

Ve Hoca'nın emri anlatılıp açıklandı, böyle nazım da uygundu.

4.3. Eserin Yazılış Yılı

Nevayi bu risaleyi 206. beyitte 905/1500 yılında yazdığını belirtir.

Toḳuz yüz béşde bir ferḫunde ferzend
Edeb birle tevāżuʿdın berūmend, 206

905'te çok edepli ve tevazu sahibi kutlu bir oğul,

Ki meclis içre ḥāżır érdi bir kün,
Mesāyil baḥşi érdi tilge maķrūn; 207
Bir gün mecliste hazır idi, meseleler konuşuldu;

Çü anda ķābiliyyet ẓāhir érdi,
Köñül bu naẓmġa tertīb bérdi. 208
Kendisinde yetenek görünen (bu oğulun) gönlü bu nazmı düzenledi.

4.4. Eserin İthaf Edildiği Kişiler

Bu eserde belirli bir kişiye ithaftan ziyade ulus, Türk halkı için yazılma söz konusudur.

Çü lā-büd nükteler melḫūz bolġay
Ümmīd ol kim **ulus maḥẓūẓ bolġay** 39
Gerekli nükteler düşünüldüğü için, halkın hoşlanacağı umulmaktadır.

Ümīdim ol-ki her kim, kim oķuġay,
Munuñ nūrı bile köñli yaruġay. 212
Ümidim okuyan herkesin gönlünün bunun ruhu ile aydınlanmasıdır.

4.5. Eserin Vezni ve Muhtevası

Eser **me fā ʿī lün me fā ʿī lün fe ū lün / faʿ lün** vezninde yazılmıştır. Namaz kitabı ağırlık olmak üzere İslâmın beş şartından bahsederek Türklere faydalı olma amacını gütmektedir.

5. Sirācü'l-Müslimīn'in Konu Başlıkları

1 [Giriş]
2 Kitāb Naẓmınıñ Sebebi
3 Şerīʿatda Aḥkām-ı Şerḥi ve ʿAķāyid Ķavāʿidniñ Edāsı
4 İmān Ķāʿidesiniñ İcmālı
5 Mü'menü Bihlerniñ Tafṣīli
6 Sikiz Ṣıfātu'llah kim ʿAķāyid Dāḫilidür
7 Néçe İş kim Ḥaķ Bilmegi ʿAķīdedindür
8 İslām Erkānı Şerḥi
9 Ṭahārat Ferāyiżiniñ Edāsı

10 Ṭahārat Sünnetleri Şerḥi
11 Vużū Müsteḥābları
12 Vużū Nāḳıżları Beyānındadur
13 Ġuslġa Mūcib Némeler
14 Ġuslnıñ Ferāyiżi
15 Ġuslnıñ Sünnetleri
16 Teyemmüm Farżları Beyānındadur
17 Teyemmüm Nevāḳıżı
18 Namāz Ferāyiżi ve Altı Ḫāric ve Farżlnıñ Şerḥi
19 Namāzda Altı Dāḫil-i Farżlarnıñ Beyānı
20 Namāznıñ Vācibleri Şerḥi
21 Namāznıñ Sünnetleri ve On Ḳavlīsi Edāsıda
22 Namāz Sünnetleridin On Fiʿ līsi Beyānı
23 Namāzlar Ferāyiż Rekʿ atı ʿ Adedi
24 Namāzlar Sünnetleri Rekʿ atı ʿ Adedi
25 İslāmnıñ Üçünçi Rükni kim Zekātdur Beyān Ḳılmaḳ
26 İslāmnıñ Törtünçi Rükni kim Rūzedür Şerḥ Étmek
27 Fevt Bolġan Rūze ʿ Avżı ya Kefāreti
28 İslāmnıñ Bişinçi Rükni kim Ḥacdur Beyān Ḳılmaḳ
29 Ḫātime ve Kitāb Tükençisiniñ Taḳrīri

6. Çalışmada kullanılan Nüshalar:

A nüshası: Fatih 4056/3: 6b/1-8b/15. Eser 330x240, 245x167 mm ebadındadır. H. 905'te talik hatla yazılı metin dört sütun hâlinde düzenlenmiş olup her sayfasında 27 satır bulunur.

B nüshası: Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde Revan Bölümünde numara ile kayıtlıdır. 8a- arasında yer alır. İlk sayfa (8a) eksiktir.

C nüshası: Süleymaniye Kütüphanesi, Şehit Ali Paşa bölümünde 1634 numarada kayıtlı risale 215x154, 126x88 mm ebadındadır. Talik hatla iki sütun hâlinde yazılan eser, 19 yapraktır ve her sayfasında 7 satır bulunur. Bu nüsha, muhtemelen batı sahasında, özenli bir hatla yazılmıştır.

Ele aldığımız üç nüsha arasında A ve B nüshaları ünlülerin yazılması ve bazı çekim eklerinin ayrı yazılması ile esas itibariyle Uygur yazım geleneğini devam ettirmektedir. Yazılıları aynı kelimelerin okunuşları hareke ile belirtilmiştir: avval Aynı ünsüz ikilileri şedde ile belirlenmiştir. Bu yönleri ile bu iki nüshanın Çağatayca metinler arasında özel bir yeri yoktur; ancak C nüshası yazım özellikleri, bazı tercih

edilen ekler, yardımcı fiiller (vezin gereği olmaksızın ol- kullanılışı gibi) ve Oğuz grubuna has ses özelliklerine bakarak tahmin ettiğimiz kadarı ile Anadolu sahasında yazılmıştır olup yer yer Eski Türkiye Türkçesi imlâ özellikleri göstermektedir ve dikkate değer.

6.1. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Eserin bilebildiğimiz kadarı ile Agah Sırrı Levend B nüshasının bir bölümünü neşretmiştir (Levend 1968: 219-225).

7. Metnin Kuruluşu

Eserin tam olması ve döneminde yazılması sebebi ile Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 4056/3 numaralı nüshası esas alınmış, birinci derecede B, ikinci derecede C nüshası ile karşılaştırma yapılmıştır.

Karşılaştırmalı Metin

A6a/1 **Sirācü'l-Müslimīn**
A6b/1 **Kitāb-ı sirācü'l-müslimīn**

Bi's-mi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm[3]

001 Çü yondum ḫāme-i müşgīn-şemāme,
Ḳılay Ḥaḳ atı birle zīb-nāme.

002 Taʿāla'llāh zihī ḫallāḳ-ı maʿbūd,
Ki maḫlūḳāt andın boldı mevcūd.

003 Yoḳ érdi her né bar[4], ol ḳıldı iẓhār,
Barın yoḳ eyleben hem bolġusı bar.

004 Kélip ber-ḥaḳ ulusḳa enbiyāsı,
Muḥammed barçasınıñ pīşvāsı.

005 Muña[5] yüz miñ selām andın dem-ā-dem
Yana evlādı vü aṣḥābıġa hem.

Kitāb Naẓmınıñ Sebebi

[3] A'da yok.
[4] né bar: nihān C.
[5] aña C.

006 Ḳılur ʿarż uşbu vādī reh-nümāyī
Ġarīb-i bī-nevā yaʿnī Nevāyī.

007 Ki çün āfāḳ şāhı devletidin,
Anıñ hem terbiyet hem himmetidin,

008 Né şeh Sulṭān Ḥüseyin ol şāh-ı ġāzī,
Memālik şehleriniñ ser-firāzı,

009 Ki miñ yıl ʿālem içre cāhı bolsun[6],
Selāṭīn bende-i dergāhı bolsun[7].

010 Méniñ naẓmım yayıldı[8] ʿālem içre,
Köp āfat saldı[9] ḫayl-ı ādem içre.

011 Birev bir kün dédi eylep neşāṭī,
Kim ol ḳılmış binā ʿālī ribāṭī[10],

012 Misāfirġa her öy[11] bir ṭurfe menzil;
Ki hem ārām u hem kām anda ḥāṣıl.

013 Éşittim bezminiñ bir nüktedānı,
Şeh-i ṣāḥib-ḳırān cān der-miyānı,

014[12] Démiş: "Né sūd ger bir öyni tüzmiş;
Ki naẓmı şeynidin köp öyni bozmış.

015 Oḳuġan él anıñ şiʿrini peyvest,
Tiler bolġay hemīşe ʿāşıḳ u mest.

016 Salıp islām u dīn öyige[13] āşūb,
Binā-yı ḫayr[14] bütkermekni maḥsūb."

017 Tüşüp bu nüktedin cismim ara pīç;
Çü bildim çın u ʿayş[15], dem urmadım hīç.

---

[6] olsun C
[7] 9b: selāṭīn muḫliṣ dergāhı olsun C
[8] yapıldı C
[9] ṣaldı C
[10] ʿālī ribāṭī: ʿālem-ribāṭī C
[11] her öy: birev برﺍو C
[12] Beyit C'de yok.
[13] öyiñe اوينكا C
[14] ḫayrnı C
[15] çin u ʿayş: kim démiş B, sözni C.

018 Dédim, kim eyleyin bir nüsḫa mesṭūr,
Ki bolġay dīn ü islām öyi maʿmūr.

019 Né kim dīn ehliġa bolġay żarūrat,
Barı tutḳay[16] anı bilgenge ṣūrat.

020 Hem étkey-mén burun[17] şerḥ ʿaḳāyid,
Ki İslām ehliġa[18] bérgey fevāyid.

021 Yana hem farż u hem vācib sünen hem,
Né-kim ʿārıż bolur yaḫşı yaman hem.

022 Ki dīn ehliniñ olġay dil-peẕīri,
Müselmānlıġ işide nā-güzīri.

023 Beyān ḳılġay mén andaḳ rūşen ü pāk,
Ki idrāk étkey anı ḫayl-ı etrāk.

024[19] Ḫayālımda ʿaḳāyid kéldi nā-gāh,
Bu maʿnīdin beni şeyḫ étti āgāh.

025 Velīkin gāhī eşġāl érdi māniʿ,
Gehī her muḫtelif ḥāl érdi[20] māniʿ.

026[21] Aña tégrü ki bu furṣatda nāgāh
Birev kim érdi köp maʿnīdin āgāh;

027 Maḳām u mevlidi anıñ[22] Semerḳand,
Ki nüzhet içredür firdevs-mānend.

028 Peyām[23] ol pāk kişverdin yétişti,
Sürūşī[24] çarḫ-ı aḥḍārdın yétişti.

029 Köñül meyl eylep anıñ ḫidmetiġa
Müşerref ḳıldım özni ṣohbetiġa.

---

[16] bolġay C.
[17] Hem itkey mén burun: Beyān itsem revān C.
[18] ehline C.
[19] A'da bu beyit yok.
[20] oldı C.
[21] Beyit C'de yok.
[22] şeyḫin C.
[23] bu yan A.
[24] sürūş ol C.

030 Bolur[25] érdi maʿānīdin güher-bāş,
Söz es̱nāsıda bu nevʿ eyledi fāş.

031 Ki bir kün ḫᵛāceī, kim çarḫ-ı aʿlī,
Helālın ister anıñ atı naʿlı,

032 Revişde Şiblī vü Ẕü'n-nūn'ġa fāyıḳ,
ʿUbeydu'llāh dép atın ḫalāyıḳ.

033 Kim oldur pīşvā-yı ehl-i irşād,
Bu irşād étti méndin eyleben yād[26].

034 Kim ol köp naẓm dérge boldı rāġıb[27],
Bu yañlıġ naẓm hem érdi münāsib.

035 Çü ḳıldı Ḫᵛāce'niñ emrini taḳrīr,
Ol érdi kim burunraḳ oldı taḥrīr[28].

036[29] Ki mén dér érdim aytay olça miḳdār;
Velī māniʿ din érdim anda maʿẕūr.

037 Çü sürdi ʿÌsā enfāsı bu demni,
Hem-ol dem ʿazmıġa[30] yondum ḳalemni.

038 Bu sözniñ[31] ṣıdḳ u kiẕbi kāvkāvī
Edeb érmes; çü ṣādıḳ érdi rāvī.

039 Çü lābüd nükteler melḫūẓ bolġay,
Ümīd ol kim ulus maḥẓūẓ bolġay.

040 Nevāyī'din çü tapḳaylar nevāyī,
Anıñ rūḥıġa hem yétkey duʿāyī.

Şerīʿatda Aḥkām Şerḥi ve ʿAḳāyid Ḳavāʿidiniñ Edāsı

041 Burun bil[32] kim érür şerʿ içre aḥkām;

[25] olur C.
[26] 32b: Ki irşād ile ḳıldı bendesin şād C.
[27] 34a: Kim ol çoḳ naẓmġa pes oldı rāġıb
[28] 34b: Bu naẓm oldı ḫōş evrāḳ üzre taḥrīr C.
[29] Beyit C'de yok.
[30] ʿazmına C.
[31] سوزنك C.
[32] burun bil: Bil avval

Ki bilmek anı bolmış élge nā-kām[33].

042 Ol aḥkām ikki yañlıġ boldı mevcūd
Ki bardur her birige[34] özge maḳṣūd.

043 Birisidin edā[35] oldı ʿaḳīde,
ʿAmel maṭlūb boldı[36] ol biride.

044 ʿAḳāyid dédiler avvalġıġa ism[37],
İkinç, aḥkām-ı ferʿīdin tapıp[38] ḳısm.

045 ʿAmeldin çün burun kéldi ʿaḳāyid;
Pes andın yétkürey avval[39] fevāyid.

Ìmān Ḳāʿidesiniñ İcmālı[40]

046 Burun ol néme kim farż étti Yezdān[41],
Érür ʿāḳilġa bāliġ bolġaç īmān.

A7a/1 047 Anıñ maʿnīsidür[42] til birle iḳrār
Köñül birle inanmaġlıġ dagı bar.

048 Tiler bolsañ aña özni yitürmek
Bil altı némege[43] īmān kitürmek.

Mü'menü Bihlerniñ[44] Tafṣīli

049 Burun[45], bérmek[46] tanuġluḳ kim Ḫudāvend
Ki[47] né bardur aña mis̱l ü né[48] mānend.

[33] 41b: Ki bilmek farż oldı ḳılsam iʿlām C.
[34] biride B.
[35] murād B.
[36] oldı C.
[37] 42a: ʿaḳāyid oldı avval bābġa ism C.
[38] bolur C.
[39] yétkürey avval: ḥāṣıl olur ol C.
[40] edāsıdur C.
[41] 44a: Bil avval farż ḳıldı néçče Yezdān C.
[42] معنىسيدور : maʿnāsıdur C.
[43] nesneye B.
[44] Mü'menü Bihlerniñ: Ìmān Aḳsāmlarınıñ C.
[45] aval C.
[46] vérmek C.
[47] ger B.
[48] ne C.

050 H̱udāyīdür yaratḳan būd u nābūd,
Ki andın özge yoḳtur Téñri mevcūd.

051 Yana bilmek melāyikni, ki H̱ālıḳ
Yaratıptur[49] ʿibādatḳa[50] muvāfıḳ.

052 Yana bilmek kitābın hem kemāhī,
Ḳadīm oldı daġı[51] barı ilāhī.

053 Yana hem enbiyāġa ḳılmaḳ iḳrār;
Ki barın élge irsāl étti Cabbār.

054[52] Muḥammed kim érür ẖātem[53]-risālet,
Resūl ber-ḥaḳ oldı, ḳıl şehādat.

055 Yana ol-kim bolur ḳāyim ḳıyāmat,
Ki köprek élgedür āh u nedāmet.

056 Yana bilmek-durur bī-mekr ü tez̠vīr,
Ki Ḥaḳ'dındur yaman yaẖşıġa taḳdīr.

057 Yana sékkiz ṣıfātḳa[54] muʿteḳid bol[55].
Alardın her birige körgüzey yol[56].

Sikkiz Ṣıfatu'llāh kim ʿAḳāyid Dāẖilidür

058 Kim ol sékkiz érür ü[57] Ḥaḳ'nıñ ṣıfātı,
Ki barıdın münezzeh kéldi ẕātı.

059 Érür ḥayy u ʿalīm yana ḳādir,
Mürīd ü hem vasīʿ[58] oldı vü nāẓır,

060 Tekellüm vaṣfıġa daġı[59] muvāfıḳ,

---

[49] yaratıpdur B,C.
[50] ʿibādatġa C.
[51] daẖı C.
[52] Beyit A ve B'de yok.
[53] ẖatm C.
[54] ṣıfāta C.
[55] ol C.
[56] 55b: Ol evṣāfa revān ben kösterem yol C.
[57] A'da yok.
[58] semīʿ C, [va]siʿ B.
[59] daẖı C.

Yana ʿubbād efʿālıġa Ḫālıḳ.

061 Né bar anıñ şerīki né vezīri,
Né bar anıñ sehīmi né naẓīri,

062 Né cevher né ʿaraždur, né mekānda
Né vāḳıʿdur cihetde né zamānda.

063 Çü érmes aña hīç eşyā müşābih,
Anıñ şānıdadur leyse kemiṡlih.

064 Ḳadīm oldı kelāmı daġı[60] ʿālem,
İrür ḥādiṡ dédim bu sözni f'efhem[61].

Néçe İş kim Ḥaḳ Bilmegi ʿAḳīdedindür

065 Yana bil, kim ʿaḳāyid içre muṭlaḳ
Néçe iş kéldi[62], kim bilmek kérek ḥaḳ.

7b/1 066 ʿAẕāb-ı ḳabr érür küfr ehli ḫāṣī,
Yana dīn ehli baʿżı bolsa ʿāṣī.

067 Yana ikki melekniñdür[63] su'ālı,
Yana hem rü'yet Allah iḥtimālı.

068 Yana ḥaḳ bil ṣırāṭ u yana mīzān,
Yana dūzāḫ yana firdevs-i rıḍvān.

069 Şefāʿat enbiyādın hem érür ḥaḳ;
Muḥammed barçanıñ ser-ḫaylı muṭlaḳ.

070 Yana ḥaḳ kéldi iʿcāz enbiyāġa,
Anıñ-dék kim kerāmet evliyāġa.

071 Yana bilgil ʿaḳāyid içre maḥsūb,
Ki bolmas éldin emr ü nehy maslūb.

072[64] Yana küfr añlaġıl taṣdīkgāhın
Néçük kim Téñri'din me'yūs u eymen.

---

[60] daḫı C.

[61] فاقهم

[62] iş kéldi: aḥvāl C.

[63] melekniñ hem C.

[64] Beyit C'de yok.

İslām Erkānı Şerḥi

073 Aña kim boldı īmān emri[65] kir-dār,
Kérek islāmdın bolsa ẖabar-dār.

074 Bināsın añlaġıl islāmnıñ béş,
Anı bilmekke bolġıl fikret-endīş.

075 Bu béşdin bir érür lafẓ-ı şehādat,
Ki ayturlar[66] anı ehl-i saʿādat.

076 İrür[67] bir bilmek ol Téñri'ni[68] avval,
Muḥammed'né anıñ ẖalḳıġa mürsel.

077 Bu söz īmān sözide boldı meẕkūr
ʿAḳāyid şerḥini eylerde mesṭūr.

078 Yana törtin daġı aytay[69] yek-ā-yek,
Ki mü'min ẖāṭırıda ḳalmasun şek.

079 Ṣalāt-ı ẖams anıñ ikkinçisin bil,
Anıñ şerḥini eyley[70] imdi tafṣīl.

080 Érür şarṭı anıñ avval ṭahārat,
Šahāratta[71] soray avval ʿibārat.

Ṭahārat Ferāyiżiniñ Edāsı

081 Šahārat içre bilgil, kim tört érür farż;
Ger étseñ istimāʿ eyley anı ʿarż.

082 Yumaġlıġ yüzni mañlay tā ẕaḳandur,
Ḳulaġdın tā ḳulaġ[72] vech-i ḥasendür.

083 Meḥāsin bolsa ança kim yapar yüz,
Anı ġusl eylemek éy, niyyetiñ tüz[73].

---

[65] birle C.
[66] dédiler C.
[67] yana C.
[68] Téñri C.
[69] désem C.
[70] étsem C.
[71] ṭahāratda B,C.
[72] ḳulaġdın tā ḳulaġ: ḳulaḳdın tā ḳulaḳ
[73] eylemeg éy niyyetiñ tüz: eylemekni niyyetiñ düz C.

084 İki ḳolnı iki tirsek bile yu;
Vużū eylerde bil, kim[74] farż érür bu.

085 Yana baş mesḥini hem farż bilgil,
Velīkin tört ülüştin birni ḳılġıl[75].

086 Yumaġ[76] ikki ayaġnı farż érür hem
İki aşuġnı[77] hem ḳılmaḳ aña żam.

Ṭahārat Sünnetleri[78] Şerḥi

087 Vużūda[79] on iki iş kéldi sünnet.
Birisin tesmiye bil, birni niyyet.

088 Yumaġ üç ḳatla ḳol tirsekke tégrü [80],
Yana ḳıl[81] mażmaża üç ḳatla hem yu.

089 Çü boldı mażmaża ḳılmaḳ mükerrer,
Bil, istinşāḳ hem mundaḳ müyesser[82].

090 Yana taḫlīl ḳılmaḳ leyḫġa[83] żam,
Ayaġ birle ilig[84] barmaġların hem.

091 Yana üç ḳatla aʿżānı[85] yumaḳ, bil,
Yana başnıñ tamāmın mesḥ ḳılġıl.

092 Yana tertīb yaʿnī olça taḥrīr,
Ḳılındı bérmemeklik[86] aña taġyīr.

093 Biri ol cümledin kéldi muvālāt,
Yumaḳ yaʿnī pey-ā-pey ʿużvnı bat [87].

---

[74] bil kim: bil-kim C.
[75] 83b: Revān dördüncisin ḫōş éşitkil C.
[76] yumek C.
[77] topuġnı C.
[78] sünnetleriniñ C.
[79] vużūdın C.
[80] tirsekke tégrü: tirsekle [tég]rü C.
[81] bil B.
[82] muḳarrar B.
[83] leyhġa B.
[84] anıñ C.
[85] aʿżāyı C.
[86] vérmemeklik C.

Vużū Müstaḥābları[88]

094 Ṭahārat içre altı müstaḥābdur;
Éşitiñ[89], her kişi ehl-i ṭalebdür.

7b/1 095 Burun[90] niyyet yana bilgil muvālāt,
Barı baş meshi vü tertīb ü[91] ʿādāt.

096[92] Yemīndin étkil avval anı bünyād[93],
Yumaḳḳa[94] oñ[95] ṭarafdın ḳılmaḳ īrād.

097 Boyun mesḥini daġı müstaḥab, bil,
Eger ḳılsañ saʿādatḳa sebeb, bil.

Vużū Nāḳıżları Beyānındadur[96]

098 İki yandın né-kim defʿ étse ṭāhir
Šahāratnıñ bolur noḳṣānı ẓāhir.

099 Yana bir ʿuzvdın rīm aḳsa ya ḳan,
Vużūġa bar alardın[97] daġı noḳṣān.

100 Ḳanasa tiş, ki köz salġanda ṭālib[98],
Aġız[99] suyıġa rengin tapsa ġālib,

101 Yoḳ érse ḳoysa[100], kim ḳan kélse sāfī[101],
İkisidür ṭahāratḳa münāfīʿ.

102 Yana ḳay ile kim bolġay tola[102] fem

---

[87] ʿużvnı bat: cümle aʿżāt C.
[88] Başlık: Šahārat içre altı müsteḥābdur C.
[89] işidür C.
[90] biri C.
[91] ü: A ve B'de yok.
[92] Bu beyit B.'de 95. beyitten sonra yer alıyor.
[93] 94a: Yenāmıñdur biri yaʿnī ki bünyād A.
[94] Yazım yanlışı: يوماقغدا C.
[95] ṣaġ C.
[96] Beyānındadur: A ve B'de yok.
[97] andın C.
[98] 98a: ḳanı olsa revān köz salsa ṭālib C.
[99] temiz C.
[100] nérse B.
[101] 99a: Vü ger körse kem ol ḳan kélse sāfī C.

Velīkin def' bolġay ġayr-ı balġam[103].

103 Cünūn u ḫūşsızlıġ[104] daġı uyḳu,
Ki bolġay tekyede, nāḳıż-durur[105] bu.

104 Namāz içre béyik külgü vuḳūʿı,
Ki bar anıñ sücūdı vü rükūʿı.

10b/1 105 Yana ḳıl fāḥişe luʿbı ḳıyāsın,
İki maʿlūm mevżūʿnıñ mesāsın.

106 Ki ālat intişārı birle bolġay,
Müdāḫil ḫārḫārı birle bolġay.

107 Bu ḫālatlar, ki meẕkūr oldı bir bir,
Bérür barça vużū ḥālıġa taġyīr.

Ġuslġa Mūcib Némeler[106]

108 Érür ġusl emriġa mūcib néçe ḥāl,
Biri şehvet yüzidin bolmaḳ inzāl;

109 Ki sigrip çıḳḳay ālat başıdın[107] su,
Yaḳīn bil ġuslġa mūcib bolur[108], yu.

110 Muʿayyen ʿużv ḥırṣ olġanda ġālib,
Yana bir ʿużv içinde bolsa ġāyib,

11a/1 111 Kérektür[109] ġusl ḳılmaġlıġ hem ol dem
Ger inzāl olsa yāḫud bolmasa hem.

112 Yana uyḳudın açḳan çaġda közni,
Menī ya mezy ile nem tapmaḳ özni,

113 Yana baʿżıġa, kim arıp metāʿī,
Bolur ḥayż u nifāsı inḳıṭāʿī.

---

[102] bolġay tola: olsa dola C.
[103] bolġay ġayr-ı balġam: bolġu ʿayn-ı balġam C.
[104] ḫūşsuzlıġ C.
[105] nāḳıżdur A.
[106] olan nesneler C.
[107] başdın C.
[108] olur C.
[109] kérekdür B.

114 Bu ḥālatlar zamānı ehl-i idrāk
Kérek ġusl eylep özni eylemek pāk.

Ġuslnıñ Ferāyiżi[110]

115 Néme kim ġusl ḳılmaḳda[111] érür farż[112];
Eger sén istimāʿ étseñ ḳılay[113] ʿarż.

116 Aġızġa mażmaża ḳılmaḳ, bilgil,
Burunġa daġı istinşāḳ, bilgil.

117 Érür bu ikki bolġaç bī-bahāne,
Barı aʿżāġa su ḳılmaḳ revāne.

Ġuslnıñ Sünnetleri[114]

118 Yana ġusl içre sünnetler daġı bar.
Te'emmül eylegil, tā eyley iẓhār.

119 İlig[115] avval yumaġlıġ ile mefhūm,
Bes[116] andın soñ yumaḳtur[117] ʿuzv-ı maʿlūm.

120 Bedende ger necāset bolsa ẓāhir
Anı ḳılmaḳ-durur su birle ṭāhir.

121 Yana sünnet-durur ḳılmaḳ vużū hem
Yuban aʿżā ḳoyup üç ḳatla su hem.

Teyemmüm Farżları Beyānındadur[118]

122 Teyemmüm farżı avval boldı niyyet,
İlig tofraḳḳa urmaḳ ikki nevbet.

123 Kérektür birni yüz mesḥiġa bilmek,
Yana bir birle mesḥ ét ḳol u tirsek.

---

[110] Başlık: Ġusl içinde olan ferāyiż C.
[111] ḳılmaḳḳa B.
[112] 111a: Niçe nesne ki ġusl içre érür farż C.
[113] Ḳılam C
[114] Başlık: Ġuslde olan sünnetler C.
[115] anıñ C.
[116] pes C.
[117] yumaḳdur B.
[118] beyānındadur: yok A; B'de Teyemmüm Farżları ve Teyemmüm Nevāḳıżı başlıkları bir arada bulunuyor.

Teyemmüm Nevāḳıżı

124 Teyemmüm nāḳıżın eyley işāret;
érür her né ki naḳż[119] étkey ṭahārat.

125 İkinçi ança suġa dest-resdür,
Kim ol su bir vużū ḳılmaḳḳa besdür.

Namāz Ferāyiżi ve Altı H̱āric Farżnıñ Şerḥi[120]

126 Namāz içre ferāyiż, éy ẖıred-mend,
On ikki néme[121] eyleptür H̱udāvend

127 Namāzıñġa alardın altı dāẖil
Yana altısı ẖāric kéldi ḥāṣıl.

128 Bu altıdın birin ḳılsañ ʿibārat
Ḥades̱ birle ẖabes̱din[122], bil, ṭahārat,

129 Alar[123] içre érür dāẖil-mekān hem[124],
Yana ʿavretni ḳılmaḳdur nihān hem.

130 Yana bir vaḳt bilmek kéçe kündüz,
Yana bir ḳıble sarı eylemek yüz.

131[125] Yana bir niyyet étmek boldı, bilgil;
Namāz elbette niyyet birle ḳılġıl.

Namāzda Altı Dāẖil Farżlarnıñ Beyānı[126]

132 Çü ẖāric altıdın[127] ḳıldım ʿayānıñ;
Ḳılay dāẖilni hem ẖāṭır-nişānıñ.

133 Érür[128] avvalġısı ol dağı[129] tekbīr,

---

[119] nakş C.
[120] C'de başlık: Namāz Ferāyiżi ve Altı Ḥāric ve Farżlarnıñ Şerḥi.
[121] *neste* yazılmış, *nesne* olmalı C.
[122] necesdin B.
[123] olar C.
[124] 125a: Yana bir pak bolmaḳdur mekān hem B.
[125] Beyit C'de yok.
[126] C'de başlık: Namāzda Altı Dāẖil Farżlarnıñ Beyānında.
[127] altını B.
[128] olur C.

Ḳıyām oldı namāzıñda yana bir,

134 Yana birni yaḳīn bilgil ḳırā'at;
Yana birdür rükūʿ eylerde ṭāʿat,

135 Sücūd oldı biri, éy ḫilḳatıñ pāk,
Yana bir ḳaʿde-i āḫır ḳıl idrāk.

136 Kişi bu birge ister[130] bolsa maʿnī,
Teşehhüdġaça ḳılmaḳ meks̱ yaʿnī[131].

Namāznıñ Vācibleri Şerḥi[132]

137 Namāzıñ içre vācib kéldi yitti [133],
Ki ṣāḥib-i şerʿ din bu nevʿ kéldi.

138 Érür[134] el-Ḥamd'nı ḳılmaḳ ḳırāʿat,
Yana sūra aña ḳılmaḳ iżāfet,

139 Yana tutmaḳ-turur[135] tertīb-i merʿī,
Ki budur ḫᵛāce-i kevneyn şerʿi.

140 Ḳırāʿat eylemek taʿyīn[136] birin, bil;
Yana bir eylemek erkānġa taʿdīl.

A8a/1 141 Birin ét ḳaʿde-i avval taʿahhüd,
Biri soñ[137] ḳaʿdedin soñra teşehhüd;

142[138] Velīkin secde-i sehv, éy mü'eddib,
Bolur ol terk-i vācib birle vācib.

Namāzıñ Sünnetleri ve On Ḳavlīsi Edāsıda[139]

143 Namāz içre yigirmi kéldi sünnet.

---

[129] ol dağı: avvalğı B.
[130] birge ister: ḳaʿde-i ḫōş. C .
[131] 132b: Teşehhüdġa tavaḳḳuf eyle yaʿnī C.
[132] C'de başlık: Namāzda Vācib Olanlarıñ Şerḥi.
[133] vācib kéldi yitti: niyyet vācib oldı C.
[134] burun B.
[135] tutmaḳ-durur B.
[136] yaḳīn C.
[137] bu B.
[138] Beyit B'de yok.
[139] C'de başlık: Namāznıñ Sünnetleri Beyānında; B'de: .... Edası.

Kişi kim ḳılsa ḳoy dék cānġa minnet.

144 Yigirmidin onını añla ḳavlī,
Yana onını fiʿlī bilmek evlā.

145 Burun ol on, ki ḳavlīdür, anı bil,
Yana fiʿlīsi sarı meyl ḳılġıl.

146 Ol ondın birni istiftāḥ, añla[140];
Eʿūz iş bendiġa miftāḥ, añla[141].

147 Yana bil, tesmiye, andın soñ āmīn,
Ḳıl andın soñ[142] semiʿallāh taʿyīn.

148 Üç ü törtünçide yoḳ fātiḥā farż,
Érür sünnet bu yañlıġ, ḳıldılar ʿarż.

149 Rükūʿ vü secdede hem ikki tekbīr,
İki tesbīḥga hem bérme taġyīr.

Namāz Sünnetleridin[143] On Fiʿlīsi Beyānı[144]

150[145] Yana fiʿlī birevge, kim biligdür,
Ḳulaḳḳaça béyik ḳılmaḳ iligdür.

151[146] Oñ ilgiñ solġa ḳoymaḳdur yana söz,
Yana secde yérige tikmekiñ köz.

152 Rükūʿ içre ilig[147] tizge ḳılıp yār,
Uçanı tutmaḳ ol ḥālatda[148] hem-vār.

153 İki avuçnı yérge bolsa mensūb
Érür secde arada başḳa maṭlūb.

154 Sücūd eylerde peydā vü nihāndın
Ḳarın yérdin[149] cüdā tut, ḳolnı[150] yandın.

---

[140] bilgil C.
[141] bilgil C.
[142] soñra A; soña C.
[143] Sünnetleriniñ C
[144] beyānındadur C.
[145] Beyit C'de: Yana fiʿlī ki anı şarṭ bilmekdür / Ḳulaġa ellerin uçın degürmekdür
[146] Beyit C'de: Köñülge kimseden kéçirmegil söz / Yana secde yérine baġlamaḳ köz
[147] iliñ C.
[148] ḥālda B.

155 Yana sol pāşne[151] üstide ārām,
Ḳılıban ḳıble sarı māyil[152] ibhām.

Namāzlar Ferāyiżi Rekʿatı ʿAdedi

156 Kéçe kündüz nāmāzı, kim érür farż,
Érür on yitti[153] rekʿat eyle, kim ḳarż.

157 İki ṣubḥ vü yana tört oldı pīşīn,
Yana ʿaṣr içre boldı tört taʿyīn.

158 Üç ü tört[154] añla maġriblen ʿişāda;
Velī ḳıl vitrni vācib irāde.

Namāzlar Sünnetleri Rekʿātı ʿAdedi

159 Birev kim kéçe kündüz ḳılsa ṭāʿat
Érür sünnet aña on ikki rekʿat.

A8a/1 160[155] İkirer[156] añla, ṣubḥ u ḫuften ü şām,
Yana pīşīnni altı barça eyyām.

İslāmnıñ Üçünçi Rükni kim Zekātdur Beyān Ḳılmaḳ [157]

161 Zekāt oldı üçünçi rükn, bilgil;
Néçük kim[158] emr ḳılmış Téñri, ḳılġıl.

162 Kişi ṣāḥib-niṣāb olġunça me'mūr,
Émes, kim ḥaḳ tutuptur anı maʿẕūr.

163 Budur şarṭı, ki bāliġ bolġay insān,
Yana hem bolġay āzād u müselmān.

15b/1 164 Niṣāb olsa kişi mālıġa ẓāhir

---

[149] tizdin C.
[150] ḳolın C.
[151] B'de kelime پاشنا *pāşnā*; ayaġı C.
[152] meyl C.
[153] yiddi C.
[154] dörd C.
[155] Beyit B'de: İkirer rekʿat oldı ṣubḥ ile şām / Ol ikki törter añla barça eyyām;
[156] ikişer C.
[157] Başlık C'de: Bu Faṣılda İslāmnıñ Üçünçi Rükni kim Zekātdur Beyān Ḳılmaḳ
[158] néçük-kim C.

Ayırmaḳ farż kéldi ḳırḳdın bir.

165 Yétürmeklik aña, kim müstaḥaḳdur,
Bu işke müstaḥaḳ bolġan[159] muḥiḳdur.

166 Bu sīm aḥkāmıdur ḳılmaḳ taṣadduḳ;
Yana, eşyāda mundaḳ bil tahaḳḳuḳ.

167 Ki her türlük yana bolsa cihātıñ,
Bahāsı üzre[160] muvāfıḳdur[161] zekātıñ.

168 Mevāşīġa ḳoyupturlar ḳavāʿid,
Anı hem yaẖşı añla körgüzüp cidd.

169 Yana cemʿi, ki dérler ism-i ẖuddām,
Muḳarrardur alarġa dağı aḥkām;

170 Velī érmes kéyer ton u biner[162] at,
Yana hem nā-güzīr olġan mes'elāt;

171 Devāt u ẖāme ya oraḳ vü eczā,
Bu destūr olsa bil her nevʿ eşyā,

172 Ki ansız bolmaġay maṭlūb ḥāṣıl,
Zekāt içre émes ol şey'[163] dāẖil.

173 Velī dāẖilni ḥaḳḳu'llāh bilgil,
Anıñ imsākıḥdın aʿrāż ḳılġıl.

174 Edāsıda belānıñ reddi añla,
Yana ḳılmaḳ sebükbār özni añla[164].

İslāmnıñ Törtünçi Rükni kim Rūzedür Şerḥ Étmek

175 İrür törtünçi rükn islāmdın[165] ṣavm,
Ki ötgey kimsege taḳvā bile yevm.

176 Çü rūze farż boldı[166] yılda bir ay,

---

[159] bolġay C.
[160] bahāsı üzre: bahāsıyla C.
[161] mundaḳdur B.
[162] kiyer ton u biner: libās u kisvet ü C.
[163] ol şey': avval i C.
[164] tañla B.
[165] islāmnıñ B.

Anıñ icrāsıda bol nefs-fersāy.

177[167] Anıñ hem şarṭı bu yañlıġ, yaḳīn bil,
Ki ol boldı zükūt işinde tafṣīl.

178 Anı bil, ṣubḥdın tā şām çaġlıġ
Ṭaʿām u şurb u şehvetdin yıraġlıġ.

179 İrür bu rūzede niyyet saña farż;
Velīkin kéçe evlā, eyledim ʿarż.

180[168] Nevāfilde velī niyyetni ḳılmaḳ,
Saña cāyiz-durur tüştin burunraḳ.

181[169] Çibin ya peşşe dék her cins ḥāṣıl,
Émes boġuzuñġa kirse rūze bāṭıl.

182[170] Yemekdin olsañız her cins ḥāṣıl,
Anı ger yése olur rūze bāṭıl.

183 Tuz u sirke, ki tatar[171] ehl-i idrāk,
Tégürse[172] til uçın, érmes aña bāk.

184 Yana ol-kim ḥacāmat ḳılsa vü faṣd
Ġam érmes rūzeġa, çün ḳılmamış ḳaṣd.

185 Ger övtmek ṭıfl üçün çaynar anası,
Revādur ger yana[173] yoḳtur ġıẕāsı;

186 Velī bilmek kérektür anı mekrūh,
Kérek [174] mekrūhdın ẖāṭırda endūh.

187 Unutup ger yéseñ, içseñ émes ġam,
Érür ol rūze bāḳī, éy mükerrem.

Fevt Bolġan[175] Rūze ʿAvżı ya Kefāreti

[166] oldı C.
[167] Beyit B'de yok.
[168] Beyit C'de yok.
[169] Beyit C'de yok.
[170] Beyit B'de yok.
[171] tatarġa B, dadar C.
[172] toḳınsa C.
[173] anaya C.
[174] kélür C.

188 Eger bī-bāklik āyini tozduñ,
Ġıẕānıñ ġayrı birle rūze bozduñ,

A8b/1 189[176] Ḳażāsı birge birdin artuḳ érmes,
Füzūnġa şerᶜ ruḫṣat bil ki bérmes.

190 Ġıẕā yép rūze ol-kim[177] ḳılsa zāyil,
Veyā nefsi bolup şehvetġa[178] māyil,

191 Kefāret bendeī ḳılmaḳdur āzād;
Ki bolġay ol yazuḳdın ḫāṭırı şād.

192 Yoḳ érse[179] altmış miskīnge eṭᶜām
Érür, ya altmış kün ṣavm nā-ḳām.

193 Kim ol künlerniñ olġay ittiṣālı;
Yoḳ érse sālim érmes rūze ḥālı.

İslāmnıñ Béşinçi Rükni kim Ḥacdur Beyān Ḳılmak

194 Béşinçi rükn bilgil ḥacc-ı islām,
Çü farż oldı edāsı, kéldi nā-kām.

195 Velī farżiyyetide şarṭlar bar,
Ḳulaḳ tut, kim ḳılay barını iẓhār.

196 Bir ol-kim istiṭāᶜat bolsa mevcūd,
Aña tégrü[180] ki ḳıldıñ anı maḳṣūd.

197 Yana bir şarṭ yol emniyyeti[181], bil;
Bu çün mevcūd olur ḥac niyyetin[182] ḳıl.

198 Yana ger deyn yoḳ boynuñġa lāzım,
Saña bolmaḳ bolur ol yolġa ᶜāzım.

199 Yana ger yoḳ ᶜıyālıñdın me'ūnet,

---

175 olġan C.
176 Beyit B'de yok.
177 ol kim C.
178 şehvetḳa B.
179 kefāret C..
180 yétkil C.
181 emniyyetin C.
182 niyyeti A.

Ki ol körgey maʿāş üçün ṣuʿūbet.

200 Yana ger bérmedi cismiñġa[183] ṣāniʿ,
Maraż andaḳ, ki bolġay yolġa māniʿ.

201 Bu maḥẓūrāt ger yoḳ tipre[184] fī'l-ḥāl
Özüñni dōst kūyı[185] ṭavfıġa sal.

202 Né kim farż oldı boynuñda, edā ḳıl;
Yétip maḳṣūdġa kāmıñnı revā ḳıl.

Ḫātime ve Kitāb Tükençisiniñ Taḳrīri[186]

203 Maña[187] bu nükteler, kim boldı taḥrīr,
Ḳılay itmāmı taḳrībini[188] taḳrīr.

204 Egerçi ḫuṭbe vü fihristide bar;
Velī ol ʿahddın gerdūn devvār.

205 Besī āşuftelıġlar ḳıldı ḥādiṡ,
Ki itmāmıġa maʿdūm oldı bāʿiṡ.

206 Toḳuz yüz béşde bir ferḫunde ferzend
Edeb birle tevāżuʿdın berūmend,

207 Ki meclis içre ḥāżır érdi bir kün,
Mesāyil baḫşi érdi tilge maḳrūn;

208 Çü anda ḳābiliyyet ẓāhir érdi,
Köñül[189] bu naẓmġa tertīb bérdi[190].

209 Ki şāyed aña nefʿī ḥāṣıl olġay,
Köp élge hem bu maʿnī vāṣıl olġay.

210 Sebeb bu işni ḳıldı devr-i eyyām
Taparġa bu kitāb āġāzı encām.

---

[183] bérmedi cismiñġa: bérmedin çinmekde C.
[184] tizçe C.
[185] dōst-gerin C.
[186] tükençisiniñ taḳrīri: tükençisiniñ taḳrībi B, tükenmesiniñ taḳrībini C.
[187] saña B
[188] taḳrīrimni B.
[189] kö(n)gül C.
[190] érdi C.

211 Çü rūşen eyler islām ehli ẕātın,
Sirācü'l-müslimīn ḳoymış mén atın.

212 Ümīdim ol-ki[191] her kim, kim oḳuġay,
Munuñ nūrı bile köñli yaruġay.

213 Duʿā birle méni hem eyleben yād,
Revānım ol duʿādın eylegey şād.

[Temmet][192]

Kaynaklar

AKA, İsmail (2002) Timurlular. *Türkler*, 8. Cilt, Ankara: 517-533.

ALIŞIK, Gülşen Seyhan (2002) *Nâm-ı Hak (Metin-Tercüme-Dizin-Tıpkıbasım)*, İstanbul.

ALPARGU, Mehmet (2002) Türkistan Hanlıkları. *Türkler*, 8. Cilt, Ankara: 557-605.

ALLWORTH, Edvard A. (1990) The Modern Uzbeks, Stanford, Californa.

ALTINIŞIK, Yusuf (2005) Alî Şîr Nevâyî ve Tasavvuf. *Tika I. Uluslar arası Türkoloji Sempozyumu* Bildirileri, Kırım-Ukraina: 234-240.

ARAT, Reşit Rahmeti (1992) Atebetü'l-Hakayık, TDK Yay., 2. Baskı, Ankara.

ATA, Aysu (1998) Nehcü'l-Ferādįs- Dizin, TDK Yay., Ankara.

ATA, Aysu (1997a) *Nāśırü'd-dįn bin Burhānü'd-dįn Rabġūzį - Ḳıśaśü'l-Enbiyā*, I. Cilt, Ankara:Türk Dil Kurumu Yayını.

ATA, Aysu (1997b) *Nāśırü'd-dįn bin Burhānü'd-dįn Rabġūzį - Ḳıśaśü'l-Enbiyā*, II. Cilt, Ankara : Türk Dil Kurumu Yayını.

ATA, Aysu, (2004) Türkçe İlk Kur'an Tercümesi, Ankara:Türk Dil Kurumu Yayını.

ATALAY, Besim (1986) *Divanü Lûgat-it- Türk Dizini* - İndeks IV, Ankara:Türk Dil Kurumu Yayını.

BARDAKÇI, M. Necmeddin (2002) Şâh-ı Nakşbend ve Türk Dünyasındaki Etkileri. *Türkler*, 5. Cilt, Ankara: 552-560.

BODROGLİGETİ, A.J.E. (1972) İslamic Terms in Eastern Middle Turkic. *Acta Orientalia Scientiarum Hungaricae* XXV: 355-367.

BODROGLİGETİ, A.J.E. (1974) Aĥmad's Baraq-nāma: A Central Asian Islamic Work in Eastern Middle Turkic. *Central Asiatic Journal*, Volume XVIII, Wiesbaden.

BODROGLİGETİ, A.J.E. (1983) Sheykh Sharaf's 'Mukaddimetu's-Salât'in Eastern Turkic: An Early Central Asian Popular Manuel on İslam. *UAJh 55*: 92-142.

BOROVKOV, A.K. (1954) Özbek Yazı Dilinin Kurucusu Ali Şir Nevaî. (Çev.: Rasime Uygun), *TDAY Belleten* 1954, Ankara: 59-96.

CANPOLAT, Mustafa (1988) Oĥt = Zaman Sözcüğü Üzerine. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXXII, Sayı: 1-2, Ankara Üniversitesi, Ankara: 177-183.

---

[191] ol-kim C.

[192] C'de temmet: Ḳad teşerrüf be-taḥrīr hezā'l-kitāb el-müsennemā Sirācü'l-Müslimīn.

CLAUSON, Sir Gerard (1972) *An Etymological Dictionary of Pree-Thirteenth- Century Turkish*, Oxford University Press.

COSMO, Nicola di (2002) *The Letters of Khwāja 'Ubayd Allāh Aĥrār and his Associates*, Brill's Inner Asian Library.

ÇELEBİOĞLU, Amil (1983) Manzum Dinî Eserler. *Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara: 153-166.

ÇETİN, Abdülbaki (1998) *Hacıoğlu Hüseyin: Miftâhü'l-adl*, Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

DOERFER, Gerhard (1963) *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen* I, Wiesbaden.

DOERFER, Gerhard (1965) *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen* II, Wiesbaden.

DOERFER, Gerhard (1967) *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen* III, Wiesbaden.

DOERFER, Gerhard (1975) *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen* IV, Wiesbaden.

ECKMANN, Jánosh (1965) Die Tschaghataische Literature. *Philolologiae Turcicae Fundamenta*, 2. Cilt, Wiesbaden: 364-365.

ECKMANN, Jánosh (Çev.: Günay Karaağaç, 1988) *Çağatayca El Kitabı*, İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayını.

ERASLAN, Kemal (1970) Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair. *TDED*, cilt XVII, s. 113-124.

ERASLAN, Kemal (1979) *Nesâyimü'l- Mahabbe min Şemâyimü'l-Fütüvve*, Dr. Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını: 2654, İstanbul.

ERASLAN, Kemal (1980) *Eski Türkçede İsim-fiiller*, İstanbul.

ERCİLASUN, Ahmet B. (2002) İlk Müslüman Türk Devletlerinde Dil ve Edebiyat. *Türkler*, 5. Cilt, Ankara: 759-783.

GÜNDOĞDU, Abdullah, Şiban Han Sülalesi ve Özbek Ulusunun Teşekkülü. *Türkler*, 8. Cilt, Ankara: 606-616.

HOFMAN, H.F. (1969) *Turkish Literature, A Bio-Bibliographical Survey*, Section III, Part 1, Volume 6, Utrecht.

KARAMANLIOĞLU, Ali (1968) Nehcü'l-Feradis'in Dil Özellikleri. *TDED* XVI, İstanbul:55-80.

KILIÇ, Nurten (1999) *Siyasal kültürde Değişim: Şeybani Han ve Özbek Siyasal Oluşumu (1500-1510)*, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

KILIÇ-SCHUBEL, Nurten (2002) XVI. Yüzyılda Orta Asya'da Politik Düzen: Maveraünnehir-Özbek Hanlığı (Şibanîler) Meşruiyet Hakimiyet ve Hukuk.*Türkler*, 8. Cilt, Ankara: 624-633.

KÖPRÜLÜ, Fuat (1989) , *Edebiyat Araştırmaları II*, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Fuat (1977) Çağatay Edebiyatı. *İA*, Cilt 3, İstanbul: 270-323.

KÖPRÜLÜ, Ord. Prof. Dr. Fuat (1993) *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, 8. baskı, Ankara.

KUT, Günay (1989) *Tercüman Gazetesi Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu I*, İstanbul.

LEVEND, Agah Sırrı (1968) *Ali Şir Nevaî*, IV. Cilt, Ankara: 219-225.

LEVEND, Agah Sırrı (1972) Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri. *TDAYB 1972*, Ankara: 35-80.

MARUFOV, Z.M. (1981) *Uzbek Tilining İzahli Lugati*, 2 cilt, Moskva.

RÄSÄNEN, Martti (1969) *Versuch Eines Etymologischen Wortterbuches der Türk-Dialecte*, IV cilt, Helsinki.

SEVORTYAN, E. V. (1974- 1989) *Etimologiçeskiy Slovar Tyurkskih Yazıkov*, I-IV, Moskva.

STEINGASS, F. (1975) *A Comprehensive Persian-Engilish Dictionary*, Beirut.

TOGAN, A. Zeki Velidi (1965) Ali Şîr. *İ.A.*, I. Cilt, İstanbul: 349a-357b.

TOLSTOV, S.P., NAİYEV, R.N., GULAMOV, Y.G.(1956) *Uzbekistan SSR Tarihi*, II Cilt, Taşkent.

TOPARLI, Recep (1987) *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerkandî*, Erzurum.

TOPARLI, Recep (1988) *Mu'inü'l-Mürîd*, Erzurum.

ŞARIPOV, Cumaniyaz (1965) *Uzbekistanda Tarcıma Tarıhıdan*, Taşkent: Özbekistan CCR Fan Naşriyatı,.

ŞEYH SÜLEYMAN EFENDİ, H. (1293) *Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî*, İstanbul.

VOLİN, S.L.(1988) Leningrad Kitaplıklarındaki Nevaî Yazmaları Hakkında. (Çev.: Rasime Uygur), *TDAY-Belleten 1955*, 2. baskı, Ankara: 99-141.

Tanju Oral Seyhan

Doç.Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesidir.

Adres: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. İstanbul. E-Mail: seyhantanju@yahoo.com

Tel.: 0212 2435760/128

Yazı bilgisi :

Alındığı tarih: 15 Ağustos 2005

Yayına kabul edildiği tarih: 20 Ekim 2005

E-yayın tarihi: 27 Aralık 2005

Çıktı sayfa sayısı: 33

Kaynak sayısı: 53